

15MIN > AKTUALU > LIETUVA

Publikuota: 2017 spalio 12d. 20:00

Žmogaus teisių centro vadovė: kai kurie, net nubausti, pelnosi iš diskriminacijos – ekskursijos į taborą tęsiasi

Lauros Vansevičienės nuotr. / Birutė Sabatauskaitė

Ketvirtadienį prasideda žmogaus teisių dokumentinių filmų festivalis „Nepatogus kinas“, kelsiantis opiausius žmogaus teisių klausimus. Šįmet festivalio ašimi tapo diskriminacijos tema. Apie ją ir prasidedantį festivalį kalbamės su Žmogaus teisių centro vadove Birute Sabatauskaite.

R E K L A M A

– Šįmet viena iš specialiųjų festivalio programų skirta diskriminacijos temai. Apie kokią diskriminaciją daugiausia kalbės šių metų festivalis?

– Iš tiesų įvairios temos bus atskleidžiamos ne tik specialiojoje programoje. Vienas pagrindinių programos „Kokia tavo istorija?“ filmų yra „Aš nesu tavo negras“, kuris iš esmės pasakoja apie JAV pilietinių teisių judėjimą, tačiau yra kaip niekada aktualus šiandien. Nes filme paliečiamos asmens rasės, socialinės padėties, seksualinės orientacijos klausimai ir žmonėms visuomenės keliami nuolatiniai iššūkiai. Todėl diskusiją apie tai, ar Lietuvoje saugu gyventi, rengsime Kaune, būtent šiame mieste užpulta moteris ir jos indų kilmės vyras.

Taip pat kalbėsime apie translyčių asmenų bendruomenę, kuri Lietuvos įstatymų vis dar tarsi išstumta už legalumo ribų. Neabejotinai daug dėmesio skiriama radikaliai diskriminacijos dėl lyties išraiškai – smurtui prieš moteris ir smurtui šeimoje. Be to, bandysime ieškoti, kokias galimybes save išreikšti mene turi klausos negalią turintis jaunimas.

– Šiųmetė festivalio programa siekiama atidžiau išgirsti žmones, kurie buvo ar yra diskriminuojami. Kodėl Lietuvoje jie vis dar nėra girdimi?

– Prieš festivalį „Nepatogus kinas“ paprašėme žmonių pasidalyti savo diskriminacijos

TAIP PAT SKAITYKITE:

istorijomis. Atrodo, kad tikrai vienu ar kitu metu savo gyvenime diskriminaciją patiriame daug kas. Gal ji nebūtinai tokia, kuri atpažįstama įstatymų, bet net ir tais atvejais žmonės linkę niekur nesikreipti.

Kartais tik po kiek laiko suvokiame, kokį pėdsaką palieka diskriminacinė patirtis. Norėjosi šiomet daugiau kalbėti apie tai, kad nėra normalu, jog žmonės su judėjimo negalia iki šiol nėra matomi viešose vietose, visai ne dėl to, kad jų nebūtų, bet dėl to, kad aplinka tiesiog nepritaikyta judėjimui, taip pat nėra normalu tai, kad dažna moteris darbe patiria seksualinį priekabiavimą iš kolegų ar kad homoseksualūs paaugliai jaučia baimę eidami į mokyklą ir praleidžia pamokas ne tik dėl bendraamžių patyčių, bet ir dažnas – dėl mokytojų įžeidžių komentarų.

Daugybė vyresnių nei 40, o kartais ir jaunesnių, asmenų susiduria su problemomis ieškodami darbo, nes vertinama ne jų kompetencija, o tiesiog pats amžius. Tai yra diskriminacija, kuri daro mūsų visuomenę pažeidžiamesnę ir stabdo iš esmės mūsų bendrą pažangą. O tokių atvejų daugybė, tik ne visi jie pasiekia oficialias institucijas.

– Programą „Kokia tavo istorija?“ sudaro šeši dokumentiniai filmai, kurių herojai susiduria su skirtinga diskriminacija. Gal galite trumpai apibūdinti tas šešias istorijas ir kuo jos svarbios Lietuvos kontekste?

– Visi šeši filmai pasakoja skirtingų žmonių istorijas. „Normalus autistinis filmas“ tiesiog su didele šviesa atskleidžia penkių autistų vaikų gyvenimus, neakcentuodamas autizmo lyg kažko ypatingo, bet tiesiog fiksuodamas tų vaikų gyvenimo kasdienybę, pamąstymus ir daugeliu atvejų tiesiog suteikdamas galimybę mums susipažinti su jų nuostabiomis asmenybėmis.

Filmas „Afrikos perlas“ pristato translytės moters iš Ugandos istoriją, pilną pozityvumo ir gyvenimo džiaugsmo šalyje, kur linčo

„Nepatogus kinas“
matuos visuomenės
karštį

„Nepatogus kinas“:
istorinė byla prieš
Lietuvą tapo
vadovėliniu pavyzdžiu

teismai translyčiams žmonėms skatinami iš aukščiausių pareigūnų lūpų. Filmas „Kaip skamba tyla?“ pasakoja negirdinčio berniuko, gyvenančio Gruzijos specialiojoje negirdinčiųjų mokykloje ir besimokančio šokti, istoriją.

„Pavainikė“ pristato vienos žinomos Švedijos politikės, kuri gimė vienišai mamai, gyvenimo istoriją ir pasakoja apie tai, kaip jos mama, netekusi vilties dėl patiriamo visuomenės atstūmimo, ėjo skandinti savo dukters ir savęs pačios. Norėjosi turėti galimybę pažinti tuos žmones ne tik per jų patiriamos diskriminacijos istorijas. Suprasti, kokios tos diskriminacijos išraiškos ir kaip ją galėtume įveikti, aptarsime žmogaus teisių portalo *manoteises.lt* rengiamose diskusijose Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje ir Šiauliuose.

“

Labai dažnu atveju seksualinis priekabiavimas ugdymo įstaigose, darbe vis dar laikomas norma, kuriam pasipriešinus sulaukiama dar papildomo pasišaipymo ar aiškinimo, kad pati prisišaukė, ar kas čia tokio, kad kibina.

”

– **Ne visos diskriminacijos formos Lietuvoje laikomos diskriminacija. Kokių tai problemų sukelia?**

– Labai dažnu atveju seksualinis priekabiavimas ugdymo įstaigose, darbe vis dar laikomas norma, kuriam pasipriešinus sulaukiama dar papildomo pasišaipymo ar aiškinimo, kad pati prisišaukė, ar kas čia tokio, kad kibina. Tačiau matosi, kad po pastarojo „Pūko“ skandalo šis klausimas po truputį kitaip nušviečiamas ir žiniasklaidoje, kuri turi labai didelės įtakos keičiantis mūsų nuostatoms.

Vis dėlto, jei kalbėtume apie pabėgėlius ar migrantus, tai naujausias Etninių tyrimų instituto žiniasklaidos tyrimas rodo, kad rašoma apie juos vis dar labai dažnai juos visus vaizduojant kaip vieną etninę grupę, nevengiant skandalizavimo, siejimo su pavojumi, terorizmu, nusikaltimais, ligomis ir panašiai. Tai prisideda ir prie žmonių nuostatų.

– Kaip Lietuvoje sekasi spręsti diskriminacijos bylas, tikriausiai jų nėra daug?

– Situacija įvairi. Diskriminacijos bylų teismuose visai nedaug. Dar 2007 m. Lietuva pralaimėjo bylą Europos Žmogaus Teisių Teisme – L. prieš Lietuvą. Yra ankstesnių bylų, kuriose buvo pripažintas seksualinis priekabiavimas.

Tačiau, žiūrint į diskriminaciją plačiąja prasme, štai neseniai Kauno apygardos teismas pripažino neapykantos nusikaltimą prieš nėščią moterį ir jos vyrą – indų kilmės Airijos pilietį. Tai yra viena iš nedaugelio bylų, kada iš tiesų buvo pripažinta, kad asmenys buvo užpulti ne atsitiktinai, o tai buvo nusikaltimas iš neapykantos.

Iš kitos pusės žiūrint, jau daugiau nei trejus metus vyksta „Gintarinės širdies“ byla dėl knygos, kurioje pavaizduoti keli homoseksualūs veikėjai. Pasakų knyga 2014 m. Lietuvos edukologijos universiteto išimta iš prekybos, viešai ją pavadinus „angažuota homoseksualizmo propaganda“. Byla nukeliavo į Aukščiausiąjį Teismą, tada ji buvo grąžinta į žemesnės instancijos teismą, o prieš kelias dienas – į Apylinkės teismą. Tad kyla pagrįstas klausimas, kaip veikia mūsų teisinė sistema, jei negebame išnagrinėti bylos per trejus metus, o praėjus šiam periodui, mes vėl atsiduriame pradžios taške?

– Kodėl apskritai, jūsų manymu, taip svarbu kalbėti apie diskriminaciją?

– Iki šiol dažnai net neatpažįstame jos, o jei ir atpažįstame, dėl jos nesikreipiame ir tylime. Tik pradėję rimtai vertinti ir gerbti vienas kitą, iš tiesų galime turėti emociškai sveikesnę ir laimingesnę visuomenę.

– Tai vis dėlto, kaip atpažinti ir ką gi reikėtų daryti, susidūrus su diskriminacija?

– Pirmiausia, kalbant apie prevenciją, labai trūksta aiškių

švietimo programų ir kalbėjimo apie tai mokyklose. Patyčių tema mažiau nei prieš dešimtmetį buvo pripažinta kaip problema. Žinoma, būtinas suaugusiųjų, valstybės ir savivaldos institucijų, didžiosios visuomenės švietimas.

Džiugu, kad šalyje vis efektyviau veikia Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, kuriai žmonės vis dažniau teikia skundus dėl patirtos diskriminacijos. Šiuo atveju išsiryškėjo dvi problemos: viena, ne visada atpažįstame, kas yra diskriminacija ir kad dėl to reikėtų skųstis, todėl programos „Kokia tavo istorija?“ žiūrovai gaus atvirutes su tikromis istorijomis iš šiai Tarnybai parašytų skundų, kaip tikimės, padėsiančiomis patiems atpažinti diskriminacijos atvejus savo aplinkoje.

Pavyzdžiui, ar tai, kad moteriai, įdarbintai projektų vadove, nuolat liepiama nešioti kavą, pjaustyti tortus, o darbdavys tiesiai pasako, kad kitas projektų vadovas vyras to nedarys, yra normalu? Ar visi suprantame, kad tai yra diskriminacija lyties pagrindu, nes moteris įdarbinta visai ne tam darbui, tačiau jai šios funkcijos priskirtos pagal lytį.

Kita problema yra ta, kad, nepaisant to, jog turime vis efektyviau dirbančią Tarybą, įstatymai, reglamentuojantys jos darbą, kaip rodo Lietuvos žmogaus teisių centro atliktas tyrimas, yra gana riboti. Tarnyba gali skirti tik įspėjimą arba gana nedidelę baudą, tad, pavyzdžiui, įmonėms, besipelnančioms iš kontroversiškų, diskriminuojančių reklamų, tai nėra realios bausmės. Puikus to pavyzdys – ekskursijas į Kirtimų taborą organizuojanti agentūra, kuri, net ir nubausta, jas toliau tęsia.

“

Pavyzdžiui, ar tai, kad moteriai, įdarbintai projektų vadove, nuolat liepiama nešioti kavą, pjaustyti tortus, o darbdavys tiesiai pasako, kad kitas projektų vadovas vyras to nedarys, yra normalu?

”

R E K L A M A

– Jau šiek tiek užsiminėte, kad vienoje iš diskusijų bus keliamas translyčių gyvenimo Lietuvoje klausimas. Translyčiai tebelaikomi

nelegalia bendruomene Lietuvoje. Kaip translyčiai šiandien gyvena mūsų šalyje, su kokiomis problemomis susiduria? Ar translytiškumas vis dar dažnai nurašomas patologijoms ir ligoms?

– Lietuva prieš dešimt metų pralaimėjo istorinę bylą – Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino, kad, Civiliniame kodekse įteisinsi lyties keitimą, bet nepriėmusi tokią procedūrą reguliuojančio įstatymo, šalis pažeidė transseksualaus piliečio L. teises. Teismas įpareigojo Lietuvą per tris mėnesius priimti Lyties keitimo įstatymą arba išmokėti 40 000 eurų kompensaciją.

Tada Seimas pabūgo, išmokėjo kompensaciją, o įstatymas liko nepriimtas. Taip niekada savo vardo neviešinusio transseksualaus žmogaus „L.“ byla prieš Lietuvą tapo vadovėliniu žmogaus teisių pažeidimo atveju, kurio šleifą jaučiame iki šiol. Nors po Seimo rinkimų pasikeitus Sveikatos apsaugos ministerijos vadovybei translyčių bendruomenė buvo maitinama pažadais, kad nuo rugsėjo mėnesio pagaliau bus prieinamas hormoninis gydymas Lietuvoje, tačiau, atrodo, kad vėl turime atvejį, kai bendruomenė maitinama pažadais ir realiai niekas nedaroma.

Apie lyties keitimo operacijas kol kas apkritai sunku kalbėti. Tokia situacija translyčius žmones tarsi paverčia nelegalia bendruomene – valstybė jų nepripažįsta ir ignoruoja, tačiau vien dėl to, kad kažkam patogiau įkišti galvą į smėlį, problemos nedingsta ir jas tenka spręsti ne tik nelegaliai, bet ir nesaugiai, vartojant hormonus be gydytojų priežiūros, negaunant tinkamų psichikos sveikatos paslaugų ir t.t. Dar daugiau – Lietuva yra vienintelė ES valstybė, neturinti jokios lyties keitimo procedūros, kai progresyvios valstybės apkritai po truputį nebelaiko transseksualumo psichikos sutrikimu.

– **„Rasizmas. Neapykanta. Saugumas. Ar Kaune galima gyventi?“** – į tokią diskusiją kviesite festivalio metu. Ar kitataučiams šiandien Lietuvoje gyventi vis dar nėra tapę

saugiau? Kodėl tam tikrą visuomenės dalį tebestebina gatvėje sutiktas juodaodis, o kiti prieš kitatautį pratrūksta ir smurtauti?

– Idėja šiai diskusijai kilo, kai viename prekybos centre Kaune buvo grasinama nėščiai moteriai ir jos vyrui – indų kilmės Airijos piliečiui. Atrodo, protu nesuvokiama, kokia neapykanta turi virti žmogaus viduje, kad nėščiai moteriai grasintų, jog „uždarys ją į bagažinę ir jos laukia Strazdauskaitės likimas“.

Kauno apylinkės teismas šį nusikaltimą iš pradžių traktavo kaip paprastą chuliganizmą ir tik Kauno apygardos teismas pripažino, kad tai – neapykantos nusikaltimas ir kad grasinta dėl rasistinių priežasčių. Apylinkės teismo sprendimas rodo, kad ne tik dalis visuomenės, tačiau ir teisingumą turintys vykdyti pareigūnai ne visada suvokia, kas yra neapykanta ir rasizmas ir kodėl būtina daiktus įvardyti tikraisiais savo vardais bei už juos bausti. Iš kitos pusės – Kauno apygardos teismo sprendimas vis dėlto teikia vilčių, kad galbūt pasiekėme tam tikrą lūžio tašką. Apie tai ir diskutuosime Kaune. Diskusijoje dalyvaus šioje srityje dirbantys specialistai, tarp kurių ir šią bylą vedusi Europos žmogaus teisių fondo teisininkė Evelina Dobrovolska.

– Festivalio metu nemažai bus kalbama ir apie smurtą šeimoje – radikalią diskriminacijos dėl lyties išraišką. Apie smurtą artimoje aplinkoje nuolat informuoja policija, savo ruožtu ir žiniasklaida. Atrodo, žingsnių Lietuvoje žengta nemažai – 2011-aisiais priėmus Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, buvo kuriama Specializuotų pagalbos centrų sistema, Policijos departamentas ėmėsi aktyvių veiksmų šioje srityje. Pranešimų policijai skaičius toliau augo. Ką tuomet darome ne taip? Kaip sumažinti smurto artimoje aplinkoje mastą ir tinkamai apsaugoti aukas?

R E K L A M A

– Reikia pabrėžti, kad 2011 m. priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas parodė problemų, kurių iki tol nenorėjome pripažinti ir dažnai vadindavome privačiu reikalu,

mastą – dėl smurto artimoje aplinkoje kiekvieną dieną policija kviečiama maždaug 160 kartų.

Naivu būtų tikėtis, kad problemą išspręsimė tik policinėmis priemonėmis, turi įsijungti visas valstybės aparatas ir tai daryti koordinuotai. Jei pas gydytoją ateina sumušta moteris, gydytojas turi žinoti, kad moters tiesiog paleisti negali – specialistas turi pasiūlyti jai tinkamą pagalbą, kviesti policiją, kaip tai daro kitų nusikaltimų atvejais.

Kitas pavyzdys – Lietuvoje iki šiol nėra civilinio orderio, kuris įpareigotų smurtavusį asmenį nesiartinti, ne iškart baudžiamosiomis, bet civilinėmis priemonėmis, kas reiškia, kad smurtautojas dažnai apskritai įpareigojamas būti namuose, tuose pačiuose, kuriuose gyvena ir nukentėjusi nuo smurto moteris, arba jam iš karto taikoma baudžiamoji atsakomybė. Kai kuriais atvejais, kai pagal labai aiškius kriterijus įvertinamos aplinkybės, būtų galima smurtaujančiam asmeniui įsakyti nesiartinti. Ir tik pažeidęs šį paliepiamą, žmogus sulauktų baudžiamosios atsakomybės.

Taip suteiktume galimybę pasitaisyti, mažintume teismų darbo apkrovą. Šios ir kitos priemonės yra numatytos Europos Tarybos Konvencijoje dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje. Pasirašėme ją dar 2013 m., tačiau ratifikuoti iki šiol nesugebame. „Nepatogaus kino“ diskusijų metu klausime, kodėl delsiame, kodėl leidžiamės bauginami iš piršto laužtais mitais.

 KOMENTARAI: 5

 PRANEŠTI KLAIDĄ

 107   1

TEMOS: 3

Birutė Sabatauskaitė

Diskriminacija

„Nepatogus kinas“

A.Vaitkunskienė prašo etikos sargų įvertinti R.Šimašiaus žinutes

1

Trakų rajone automobilis nuvažiavo į griovį ir apvirto: vairuotoją vadavo ugniagesiai

Islandijoje centro dešinieji po pirmalaikių rinkimų tikisi grįžti į valdžią

Teisėsauga tiria, ar vaikai į Ukmergės Senamiesčio mokyklą nebuvo įrašyti fiktyviai

Gedimino kalno rytinio šlaito nuošliauža po merkiančio lietaus pasislinko žemyn

2

Nauji atradimai ant Gedimino kalno: archeologai atkasė dar keturis didvyrių kapus

7 | 676

Šiaurės ir Baltijos šalių premjerų susitikime Lietuva tikisi susitarimų dėl energetikos projektų

J.Basanavičiaus premija bus skiriama muziejininkei E.Lazauskaitei

1

Generolas B.Hodgesas: JAV nutraukė karių rotavimą Lietuvoje, bet toliau siųs juos į pratybas

3

Vienai dienai atidaromas Palangos bažnyčios bokštas su apžvalgos aikštele

Lietuvoje savanoriais ugniagesiais panoro dirbti 1,5 tūkst. žmonių

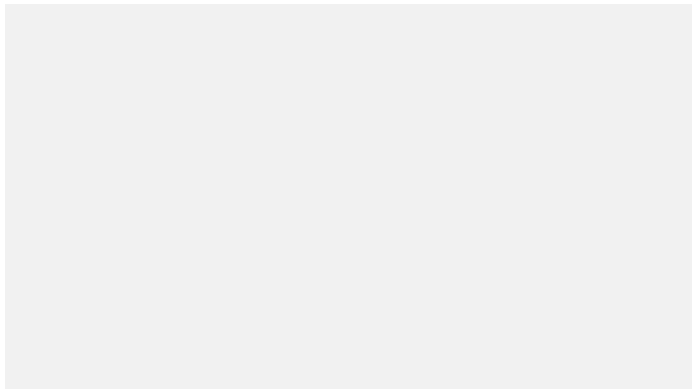
Skundžiasi Vėlinių žvakėmis: taupant naudojamos prastesnės žaliavos

Idėja Lietuvai. Siūlo Lietuvoje paslėpti lobį, kurio su kastuvu nerastumėte

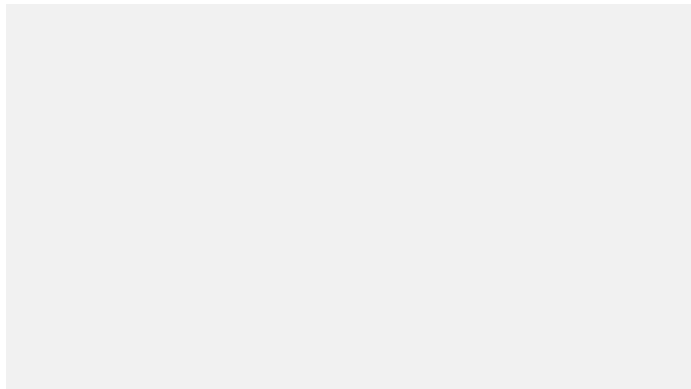

Baikeriai JAV ir Lietuvoje: kas slypi už odinių striukių ir riaumojančių motociklų?

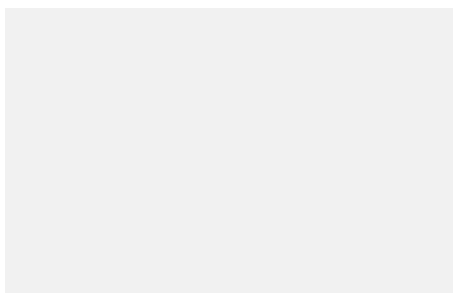
7 | 246

Septynios karščiausios spalio 28-osios naujienos

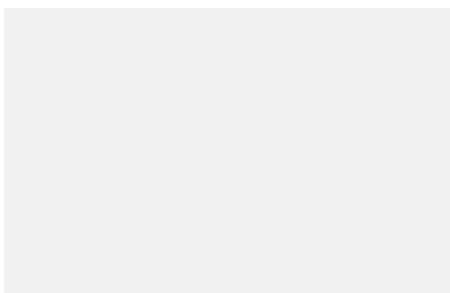

Pratybų metu „Geležinis Vilkas 2“ karys patyrė traumą – lūžo šonkaulis

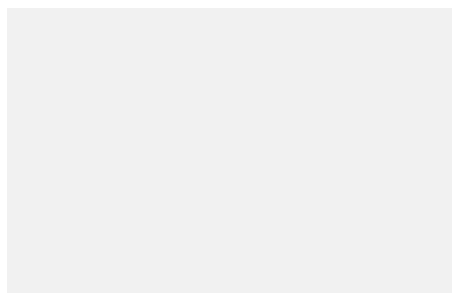

Penki didžiausi kariuomenės pirkiniai po Krymo aneksijos

8

Per metus Seimo Konstitucijos komisija surengė vieną posėdį – išsirinko vadovus

Lietuvos kariuomenė kurs batalioną Šilalėje

Rodyti senesnius straipsnius

SKAITYTI TOLIAU:

15min

Aktualu

Lietuva

15

Rašykite redakcijai

Reklama

Karjera su 15min

Kontaktai

Akcininkai

Autoriai

Naudojimosi taisyklės

Komentavimo taisyklės

15min be

reklamos

Visos teisės saugomos. © 2008 UAB „15min“. Kopijuoti, dauginti bei platinti galima tik gavus raštišką UAB „15min“ sutikimą.